

סיפור של סטנדרטים כפולים ועקירה

הסכסוך הישראלי-פלסטיני הוא מאבק מושרש עמוק, המאופיין באירוניות היסטוריות ועוולות עכשוויות המנציחות מעגל של אלימות ועקירה. מאמר זה בוחן ארבעה נושאים מרכזיים: תפקידה ההיסטורי של פלסטין כמקלט למהגרים יהודים שנמלטו מרדיפות הנאצים, רק כדי להפוך לעקורים בעצמם; השימוש בטרור על ידי ארגונים ציוניים חצי-צבאיים ולאחר מכן על ידי ישראל, תוך תיוג אחרים כטרוריסטים; נורמות זכויות האדם שאפשרו את הקמת ישראל אך כעת מופרות כלפי הפלסטינים; והחוסר בצדק בתוכנית החלוקה של האו"ם משנת 1947, ולאחריה ההתרחבות הבלתי חוקית של ישראל. נושאים אלה חושפים דפוס של סטנדרטים כפולים, סתירות מוסריות והפרות משפטיות הממשיכות לערער את זכויות הפלסטינים ומדגישות את הצורך בפתרון צודק.

פלסטין כמקלט, כעת עקורה

במהלך שנות ה-30 וה-40 של המאה ה-20, גרמניה הנאצית גירשה יהודים, שללה מהם אזרחות תחת חוקי נירנברג (1935) והגבירה את הרדיפות לאחר האנשלוס ב-1938. ועידת אוויאן ביולי 1938, שהוזמה על ידי פרנקלין ד. רוזוולט, נכשלה בלספק מקלט: 32 מדינות השתתפו, אך רק הרפובליקה הדומיניקנית וקוסטה ריקה הציעו לקלוט מספרים משמעותיים (100,000 ו-200 משפחות, בהתאמה), בעוד שארצות הברית ובריטניה סירבו להגדיל את המכסות. עם מעט אפשרויות, פנו יהודים רבים לפלסטין המנדטורית, שם המנדט הבריטי הקל על ההגירה תחת הצהרת בלפור (1917). בין 1933 ל-1939 הגיעו מעל 120,000 יהודים, וב-1947 הגיעה האוכלוסייה היהודית ל-33% (600,000 מתוך 1.9 מיליון). בהקשר זה, פלסטין קלטה והצילה פליטים יהודים כאשר רוב העולם סגר בפניהם את הדלת.

כיום, ההיסטוריה הזו הפוכה על ידי הנרטיב הציוני ש"אף מדינה לא רוצה לקלוט פלסטינים". מאז מתקפת חמאס ב-7 באוקטובר 2023 ומערכת התגמול הישראלית בעזה, 1.9 מיליון פלסטינים (מתוך 2.1 מיליון) נעקרו, לפי הערכות האו"ם. ארגון Human Rights Watch (HRW) מתעד פעולות אלה כהעברה בכפייה, פשע מלחמה לפי אמנות ז'נבה, הכוללות פקודות פינוי, התקפות על אזורים בטוחים והרס של 70% ממבני המגורים בעזה. פקידי ישראלים, כמו שר האוצר בצלאל סמוטריץ', הציעו "הגירה מרצון" לתושבי עזה, מה שמרמז כי עקירתם תפתור את הסכסוך. נרטיב זה מתעלם מהדיאספורה הפלסטינית בת 6 מיליון איש במדינות כמו ירדן, צ'ילה וגרמניה, וכן מהעובדה שמצור ישראל ושליטתה על גבולות עזה (למשל, מעבר רפיח) מונעים מפלסטינים לעזוב, ולא מחסור ברצון בינלאומי. האירוניה ברורה: ישראל, שנבנתה בחלקה על ידי פליטים שמצאו מקלט בפלסטין, כעת עוקרת בכוח פלסטינים תוך טענה שאף אחד לא יקבל אותם, תוך הפרת זכותם להישאר במולדתם לפי המשפט הבינלאומי (ההצהרה האוניברסלית לזכויות האדם, סעיף 13).

המשכיות הטרור

ארגונים ציוניים חצי-צבאיים כמו האצ"ל והלח"י השתמשו בטקטיקות במהלך המנדט הבריטי שייחשבו כיום כטרור, במטרה לגרש את הבריטים ולהבטיח מדינה יהודית. האצ"ל, בהנהגת מנחם בגין, פוצץ את מלון המלך דוד ב-1946, והרג 91 בני אדם (41 ערבים, 28 בריטים, 17 יהודים). טבח דיר יאסין ב-1948, שבוצע על ידי האצ"ל והלח"י, הרג מעל 100 כפריים פלסטינים, מה שהוביל לבריחה המונית והחרף את הנכבה. פעולות נוספות כללו את תליית הסמלים הבריטיים קליפורד מרטין ומרווין פייס ב-1947, פיגועים בשווקים ערביים והתקפות בינלאומיות כמו הפצצת שגרירות בריטניה ברומא ב-1946. הלח"י רצח את

לורד מוין ב-1944 ואת מתווך האו"ם פולקה ברנדוט ב-1948, כאשר האחרון אולי בהשתתפות המדינה הישראלית. מעשים אלה – המכוונים נגד אזרחים, זריעת פחד וחתימה למטרות פוליטיות – מתאימים להגדרות מודרניות של טרור (החלטת העצרת הכללית של האו"ם 49/60, 1994). בגין, שעל ראשו הוצב פרס של 10,000 לירות על ידי MI5, הפך לימים לראש ממשלת ישראל (1977–1983) וייסד את מפלגת הליכוד, שבראשה עומד כיום בנימין נתניהו.

מאז, ישראל עסקה בפעולות המשקפות אלימות זו, לעיתים תחת מסגרת של הגנה עצמית, אך זוכות לביקורת כטרור או הפרות של המשפט הבינלאומי. ב-2006 הפציצה ישראל את נמל התעופה הבינלאומי רפיק חרירי בבירות, תוך פגיעה בתשתיות אזרחיות והשארת אלפים תקועים, מה שזכה לגינוי של HRW בשל היעדר נחיצות צבאית. ב-1973 הפילה ישראל את טיסה 114 של Libyan Arab Airlines, והרגה 108 מתוך 113 נוסעים, מעשה שארגון התעופה האזרחית הבינלאומית (ICAO) הכריז כבלתי חוקי. ישראל גם הרסה את נמל התעופה הבינלאומי יאסר ערפאת בעזה ב-2001–2002, מה שמסמל מגבלות רחבות יותר על תנועת הפלסטינים תחת המצור של 2007. עם זאת, ישראל מתייגת את מנהיגי חמאס כטרוריסטים, ומכוונת אותם להתנקשויות – למשל, איסמאעיל הנייה בטהרן (יולי 2024) ויהיא סינוואר ברפיח (אוקטובר 2024) – תוך התעלמות מההיסטוריה שלה עצמה. חמאס, שהוכרז כארגון טרור על ידי ארה"ב והאיחוד האירופי, תקף אזרחים ישראלים, אך תפקידו הפוליטי בעזה ושינויים ברטוריקה שלו (למשל, האמנה של 2017) מתעלמים, מה שמונע ממנו את הלגיטימיות שבגין השיג. הסטנדרט הכפול הזה – התירוץ לאלומות ציונית וישראלית תוך גינוי ההתנגדות הפלסטינית – מנציח את מעגל הסכסוך.

זכויות אדם: מאפשרות את ישראל, מפרות כלפי פלסטינים

נורמות זכויות האדם שהגבילו את הבריטים במהלך המנדט אפשרו את הקמת ישראל, אך אותן נורמות מופרות כעת על ידי ישראל כלפי הפלסטינים. המנדט הבריטי הטיל על בריטניה "לשמור על הזכויות האזרחיות והדתיות של כל תושבי פלסטין", מה ששיקף עקרונות זכויות אדם מוקדמים. מול המרד של האצ"ל והלח"י, התגובה הבריטית הייתה מרוסנת: מבצע כריש (1946) כלל מעצרים ועוצר, ומחבלים שנלכדו גורשו למחנות באריתריאה, קניה וקפריסין, תוך הימנעות מהרס המוני. תשישות שלאחר מלחמת העולם השנייה, לחץ בינלאומי (במיוחד מארה"ב לאחר השואה) ונורמות זכויות האדם המתהוות הגבילו את השימוש בכוח לא פרופורציונלי. תגובה אכזרית יותר – דומה לזו של ישראל בעזה – עשויה הייתה למחוך את התנועה הציונית, ולמנוע את הקמת ישראל ב-1948.

כיום, ישראל מפרה נורמות אלה ביחסה לפלסטינים. מאז אוקטובר 2023, המערכה של ישראל בעזה עקרה 1.9 מיליון בני אדם, הרגה מעל 43,000 והרסה 70% ממבני המגורים, פעולות ש-HRW מתייג כהעברה בכפייה, פשע מלחמה. המצור משנת 2007 מהווה ענישה קולקטיבית, האסורה לפי סעיף 33 של אמנת ז'נבה הרביעית, ומגביל את הגישה לצרכים בסיסיים. התנקשויות ממוקדות במדינות שלישיות, כמו הריגת הנייה באיראן, מפרות ריבונות ומעלות חששות לגבי הוצאות להורג ללא משפט לפי המשפט הבינלאומי לזכויות האדם. האירוויה עמוקה: הנורמות שהגנו על האוכלוסייה היהודית בשנות ה-40 מתעלמות כעת, שכן פעולות ישראל מערערות את זכויות הפלסטינים לחיים, תנועה והגדרה עצמית.

חלוקה לא הוגנת, התרחבות בלתי חוקית

תוכנית החלוקה של האו"ם משנת 1947 (החלטה 181) הייתה לא הוגנת מטבעה, כשהקצתה 56% מפלסטין המנדטורית (14,100 קמ"ר) למדינה יהודית עבור אוכלוסיית מיעוט (33%, 600,000 איש) שבבעלותה 7% מהקרקע, בעוד שהרוב הערבי (67%, 1.3 מיליון) קיבל 43% (11,500 קמ"ר). ירושלים הייתה אמורה להפוך לעיר בינלאומית. ההנהגה היהודית קיבלה את התוכנית כצעד לעבר מדינתיות, בעוד ההנהגה הערבית דחתה אותה, בטענה שהיא מפרה את ההגדרה העצמית. מלחמת האזרחים של 1947–

1948 ומלחמת הערבים-ישראל ב-1948 הובילו להתרחבות ישראל ל-78% מפלסטיין (20,770 קמ"ר), עם עקירת 750,000 פלסטינים (הנכבה), כאשר טבח כמו דיר יאסין דלק את הבריחה.

ה-56% לא הספיקו לישראל, שמאז התרחבה באופן בלתי חוקי באמצעות כיבוש, התנחלויות ונספח. מלחמת ששת הימים ב-1967 הובילה לכיבוש הגדה המערבית, עזה, מזרח ירושלים ורמת הגולן על ידי ישראל. חוות דעת מייעצת של בית הדין הבינלאומי (ICJ) משנת 2024 מכריזה על כיבוש זה כבלתי חוקי, תוך ציון הפרות של ההגדרה העצמית הפלסטינית באמצעות למעלה מ-700,000 מתנחלים בגדה המערבית ובמזרח ירושלים, פעולות בלתי חוקיות לפי סעיף 49 של אמנת ז'נבה הרביעית. פלסטינים מתמודדים עם פינויים שגרתיים, כמו בשייח' ג'ראח, כדי לפנות מקום למתנחלים. סיפוח מזרח ירושלים ב-1980 כ"בירתה הבלתי מחולקת" של ישראל הוא בלתי חוקי, כפי שחוזר על כך בהחלטת האו"ם A/RES/ES-10/24 (2024), שגם מגנה את ההתנחלויות ואת חומת ההפרדה. פעולות אלה מבצרות את שליטת ישראל, יוצרות "השפעות בלתי הפיכות" השוות לסיפוח, ממשיכות לעקור פלסטינים וסותרות את עקרונות הצדק בתוכנית החלוקה.

מסקנה

הסכסוך הישראלי-פלסטיני מאופיין באירוניות היסטוריות ועוולות עכשוויות החושפות סטנדרטים כפולים עמוקים. פלסטיין סיפקה מקלט למהגרים יהודים כאשר העולם סגר את דלתותיו בפניהם, אך כעת ישראל עוקרת פלסטינים תוך טענה שאף אחד לא יקבל אותם, מתעלמת מתפקידה במצוקתם. ארגונים ציוניים חצי-צבאיים השתמשו בטרור לבניית מדינה, וישראל לאחר מכן עסקה בפעולות דומות – הפצצת שדות תעופה, הפלת מטוסים – תוך תיוג חמאס כטרוריסטים, למרות עברו הטרוריסטי של בגין עצמו. נורמות זכויות האדם שאפשרו את הקמת ישראל מופרות כעת כלפי הפלסטינים, כפי שנראה בהעברה בכפייה ובמצור על עזה. החלוקה הלא הוגנת של 1947, ולאחריה ההתרחבות הבלתי חוקית של ישראל באמצעות התנחלויות וסיפוח, ממשיכה בדפוס זה של עקירה, מפרה את המשפט הבינלאומי ואת זכויות הפלסטינים. סתירות אלה מדגישות את הצורך הדחוף באחריות ובפתרון המכבד את ההגדרה העצמית הפלסטינית, תוך טיפול בעוולות ההיסטוריות והעכשוויות שבבסיס הסכסוך הזה.